

QORTI CIVILI PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF MARK CHETCUTI LL.D.

Illum it-Tlieta, 27 ta' Gunju, 2017

Numru 4

Rikors Guramentat Nru. 463/2015

A.A.K. Grech Brothers Limited

vs

B.A.S. Limited

Il-Qorti,

Rat ir-rikors guramentat tas-socjeta attrici tal-15 ta' Mejju, 2015 li jghid hekk:

(1) Illi s-socjeta A.A.K Bros Limited fis-16 ta' Lulju tas-sena 2014 inkarigat lis-socjeta B.A.S Limited sabiex tittrasporta merkanzija, precizarnent magna tal-'welding' minn ITW Welding Products BV socjeta registrata fl-Olanda lejn Malta u tikkonsenja lis-socjeta esponenti l-merkanzija rellattiva;

(2) Illi kif rikjest mis-socjeta B.A.S Limited, is-socjeta esponenti hallset lit-trasportatur B.A.S Limited ghat-trasport tal-merkanzija skond il-quote mibghuta mis-socjeta konvenuta;

(3) Illi s-socjeta konvenuta naqset milli taderixxi mill-obbligi kuntrattwali assunti minnha peress illi l-magna qatt ma gietx ikkonsenjata lis-socjeta esponenti fil-hin stipulat u dan minhabba nuqqasijiet liema nuqqasijiet huma biss attribwibbli lis-socjeta konvenuta;

(4) Illi s-socjeta esponenti soffriet danni sostanzjali minhabba dawn in-nuqqasijiet u dan kif ser jigi ppruvat fil-proceduri odjerni;

(5) Illi di piu s-socjeta esponenti kellha thallas ukoll penali lil terzi minhabba d-dewmien u talli ma pprovditx il-magna fil-hin kif miftiehem;

(6) Illi ghalkemm is-socjeta konvenuta giet interpellata sabiex taghmel tajjeb ghad-danni relattivi u tersaq ghall-likwidazzjoni tad-danni izda din pero baqghet inadempjenti u ghalhekk kellhom jigu intavolati l-proceduri odjerni;

(7) Tghid ghalhekk is-socjeta intimata ghaliex din il-Qorti ma ghandiex:-

(i) Tiddikjara illi s-socjeta intimata naqset milli taderixxi mill-obbligi kuntrattwali assunti minnha inkluz id-dewmien u ghalhekk hija responsabli ghad-danni konsegwenzali subiti mis-socjeta rikorrenti;

(ii) Tillikwida d-danni sofferti mis-socjeta attrici kagun tal-imsemmi agir negligenti tas-socjeta intimata inkluz d-danni ghal magna li ssosstitwixxa l-magna li giet mitlufa;

(iii) Tordna lis-socjeta intimata thallas id-danni hekk likwidati minnha

Bl-ispejjez ta' dawn l-atti u l-imghaxijiet sad-data tal-pagament effettiv kontra s-socjeta intimata jew minn minnhom li minn issa qed tigi ingunta in subizzjoni.

Rat ir-risposta guramentata tas-socjeta konvenuta li tghid hekk:

1. Illi t-talbiet attrici huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontra s-socjeta attrici, u dan stante illi ma hux minnu li kien hemm xi dewmien li tieghu s-socjeta konvenuta tista' tigi tenuta responsabbli ghad-danni, u lanqas ma kien hemm xi nuqqas mod iehor mill-obbligi kuntrattwali taghha, kif allegat fir-rikors promotur;

2. Illi, konsegwentement, l-eccepjenti ma hi responsabbli ghal ebda danni favur is-socjeta attrici;

3. Illi, minghajr pregudizzju ghall-premess, ir-relazzjoni kuntrattwali bejn il-partijiet hija regolata mill-Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road (CMR) tal-1956, u ghaldaqstant kwalunkwe responsabilita, jekk talvolta hekk tirrizulta, ghandha titqies fil-limiti ta' din il-Konvenzjoni.

Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat l-atti u n-noti ta' sottomissjonijiet;

Rat li l-kawza thalliet ghas-sentenza.

Ikkunsidrat

Illi l-azzjoni attrici in ezami hija wahda ta' danni konsegwenza ta' allegat nuqqas fit-twettiq tal-obbligi kuntrattwali, senjatament id-dewmien fil-konsenja ta' magna wara li

s-socjeta konvenuta naqset milli tezegwixxi l-obbligi assunti minnha fi zmien definit, meta ntilfet il-magna li kellha tikkonsenja lis-socjeta attrici li waslitha sabiex tixtri wahda gdida. Ghalhekk hija qeghda titlob dikjarazzjoni ta' responsabbilita ghad-danni konsegwenzjali subiti minnha, kif ukoll likwidazzjoni u ordni ghall-hlas ta' danni hekk likwidati.

Is-socjeta konvenuta laqghet ghat-talbiet attrici billi cahdithom in kwantu tishaq li mhux minnu li kien hemm xi dewmien li tieghu hija tista' tigi tenuta responabbli ghad-danni u lanqas li kien hemm xi nuqqas iehor mill-obbligi kuntrattwali taghha li ghandha tirrispondi ghalih. Subordinatament hija tirrileva li r-relazzjoni kuntrattwali bejn il-partijiet hija regolata mill-Convention on Contract for International Carriage of Goods by Road (CMR), tal-1956 u b'hekk isegwi li kwalunkwe responsabbilita li tista' tirrizulta ghandha titqies fil-limiti ta' din il-Konvenzjoni.

Jigi rilevat li mill-provi rizultanti mill-atti jidher, illi s-socjeta attrici kellha ordni ghal apparat partikolari konsistenti f'welder sofistikat sabiex jiwweldja aluminium u hadid, ordnat minn Cassar Ship Repair Ltd. Id-direttur tas-socjeta attrici Emanuel Grech jispjega illi hija ma kellhix dan it-tip ta' apparat in stock u ghalhekk ordnatu specifikament minghand id-ditta Miller, fl-Olanda. Hija dahlet f'kuntratt ta' bejgh ta' welder ma' Cassar Ship Repair fit-8 ta' Lulju, 2014, (ara Dok. EG1) bil-prezz ta' €12,000, li minnhom thallsu €3,000 bhala depozitu akkont tal-prezz, filwaqt li l-bilanc kellu jithallas mat-trasferiment effettiv tal-welder li kien stipulat li jsir fi zmien ghoxrin gurnata, mid-data tal-ftehim. Fin-nuqqas il-ftehim kien jipprovdi ghall-imposizzjoni ta' penali ta' €25 kuljum. L-ghada, 9 ta' Lulju, 2014, is-socjeta attrici talbet stima urgenti minghand is-socjeta konvenuta (a fol. 106 tal-process) sabiex jingarr il-prodott fuq pellet b'qisien u piz specifiku mill-Olanda ghal Malta. Wara li gie negozjat prezz, il-partijiet ftehm fuq prezz u li l-welder seta' jingarr minnufih (ara Dok. CM1 a fol. 55 tal-process).

Minn korrispondenza esebita da parti tas-socjeta attrici jirrizulta li l-merkanzija ma setghatx tasal f'dik il-gimgha tas-16 ta' Lulju, izda kien stmat li kellha tasal sat-28 ta' Lulju, 2014(ara Dok. CM2 a fol. 55 tal-process). Fit-28 ta' Lulju, 2014, is-socjeta konvenuta gharrfet lil dik attrici li skond l-agenti taghhom il-konsenja kellha tasal

dakinhar stess (Dok. CM3 a fol. 57 tal-process). Fit-30 ta' Lulju, 2014, rapprezentanti tas-socjeta attrici kienet qeghda tishaq mas-socjeta konvenuta, li ssir taf x'sar mill-welding set li kellu jasal mill-Olanda. Ghalkemm is-socjeta konvenuta gharrfithom fit-30 ta' Lulju, 2014, li kienu skalaw il-problema u li kienu qeghdin serjament jippruvaw jindirizzawha, dan baqa' ma nstabx (Dok. CM5 a fol. 59 tal-process). Fl-istess gurnata s-socjeta attrici gharrfet dik konvenuta dwar id-danni u l-penali li hija kienet qeghda tinkorri u li kienet qeghda zzommha responsabbli ghalihom. Irrizulta wkoll lis-socjeta attrici mill-bill of lading (Dok. EG3) li l-welder ingabar mill-agent tas-socjeta konvenuta mill-Olanda fil-hin, fis-16 ta' Lulju, 2014 (ara f'dan is-sens ukoll Dok. CM5). Ir-rapprezentant tas-socjeta attrici jispjega li minkejja li kien infurmat mis-socjeta konvenuta li l-apparat mistenni kien wasal Malta u mar darbtejn sabiex jigbor il-welder, dan baqa' ma wasalx.

Hekk kif is-socjeta attrici baqghet ma semghet xejn minghand is-socjeta konvenuta, hadet parir ta' avukat sabiex issir ordni mill-gdid ta' *welder* iehor, peress li hija kienet qeghda tinkorri l-ispejjez (il-klijent Cassar kien kera welder iehor u jinforza l-klawzola ghall-penali ghad-dewmien). Ghalhekk fil-5 ta' Awwissu, 2014, gie ordnat welder iehor u din id-darba l-garr tieghu twettaq minn socjeta ohra (Dok. EG4). It-tieni welder, wasal f'perjodu ta' madwar tnax-il gurnata. Kien biss fil-5 ta' Settembru, 2014, li s-socjeta attrici giet infurmata mis-socjeta konvenuta li kien instab l-ewwel welder fil-warehouse taghhom fl-Olanda, allegatament minghajr isem tal-consignee u minghajr indirizz (Dok. CM6 a fol. 60 tal-process). Id-direttur tas-socjeta attrici pprova jitlob lis-socjeta li pprovdiet il-welder, Miller, sabiex tiehu lura dan l-ewwel wiehed, sabiex jipprova jnaqqas l-ispejjez, izda ma rnexxielux. Ghalhekk kellu jhallas sabiex jigi kkonsenjat ukoll l-ewwel welder ordnat minnu u ghalkemm ipprova jsib il-bejgh tieghu lokalment, baqa' ma rnexxilux. Jinghad ukoll mir-rapprezentant tas-socjeta attrici, li ma nghatax spjegazzjoni ta' ghalfejn dan il-welder instab meta nstab, izda mir-ritratti mehuda minnu (esebiti bhala Dok. EG5), fil-fehma tieghu, jirrizulta car li dan kien il-welder ordnat minnhom minghand is-socjeta Miller. Jishaq ukoll li l-welder in kwistjoni kien gewwa kaxxa kbira u tqila ta' madwar erba' piedi u nofs.

Sadanittant il-klijent tas-socjeta attrici kellu jikri welder iehor, bi spiza addizzjonali, liema spejjez tnaqqsu mill-bilanc li kien dovut minn Cassar Ship Repair Ltd. lis-socjeta attrici (ara Dok. EG6 u d-dokument hemm anness mieghu). Din il-prova tinsab korraborata wkoll permezz tax-xhieda ta' Charles Cassar, direttur ta' Cassar Ship Repair Ltd. li spjega c-cirkostanzi fejn kellhom jikru welder specjali fin-nuqqas ta' konsenja ta' dak ordnat mis-socjeta attrici, peress li kellhom haddiema apposta migjuba mill-Bulgarija sabiex jahdmu bl-imsemmi welder fuq bastiment tal-gwerra Libjan. Ghalhekk ghalih kien importanti li l-apparat jigi konsenjat fil-hin u fin-nuqqas, gie impost fuq is-socjeta attrici, kemm il-hlas ta' kiri ta' makkinarju, kif ukoll il-penali ta' €25 kuljum, ghad-dewmien, li tnaqqsu mill-bilanc dovut lis-socjeta attrici (ara f'dan is-sens Dok. CSC1 a fol. 70 tal-process). Konsegwentement, is-socjeta attrici qeghda titlob il-hlas ta' dan il-welder zejjed li gie kkonsenjat tardivament mis-socjeta konvenuta, u li spicca ppakkjat fis-showroom, kif ukoll id-danni u l-penali li hija sofriet konsegwenza tad-dewmien.

Mix-xhieda ta' Norbert Caruana, Sales Executive mas-socjeta konvenuta BAS Ltd, jinghad li ghalkemm il-partijiet ftehm fuq il-garr tal-oggett in kwistjoni, fuq bazi ex-works mill-Olanda sa Hal Far, soggett ghar-regolamenti tas-CMR, f'ebda mument ma gie komunikat lilu li l-konsenja kellha ssir sa data partikolari. Ghalkemm jaf bil-problema tal-pallet li ma wasalx, huwa ma kienx involut fl-investigazzjoni ta' x'gara, peress li kien hemm persuna ohra, Mario Debono inkarigat minn dan l-aspett. Madankollu kien infurmat li l-pallet ma kenitx immarkata, u jishaq li dan kien xoghol is-supplier/shipper li jiehu hsieb li tkun immarkata adegwatament, altrimenti ma tkunx tista' tigi identifikata. In kontro-ezami, filwaqt li jikkoncedi li l-istima mitluba mis-socjeta attrici kellha titlu ta' "Urgent quote", u gew diskussi l-options, izda lilu hadd ma staqsih jekk il-konsenja tilhaqx issir sa certu data. Madankollu jikkonferma li ghalkemm l-indikazzjoni kienet li x-xoghol kellu jasal sat-28 ta' Lulju, 2014, il-pallet wasal f'Settembru. Jispjega li l-kompitu tieghu huwa li jaghti l-istima, izda mhux involut fl-operat tal-konsenja, u wara rega' gie involut mil-lat ta' customer care wara li saret il-claim da parti tas-socjeta attrici.

Xehed ukoll Mario Debono, Deputy General Manager ma' B.A.S. Ltd. li jispjega li wara li nghataw l-inkarigu mis-socjeta attrici, huma taw struzzjonijiet sabiex sar il-

garr tal-oggett in kwistjoni mill-Olanda, ghal gol-warehouse tal-agenti taghhom fil-Belgju u li kien stmat li l-oggett jasal sat-28 ta' Lulju, 2014. Jishaq li hadd ma semmielhom xi urgenza, deadline, riskju ta' danni, penali jew htigijiet ta' terzi, li huma ma dahlux fiha. Dan tqajjem biss mis-socjeta attrici fit-30 ta' Lulju, 2014. Huwa jikkoncedi li sa dik id-data, gimghatejn kienu trapass ta' zmien normali f'transazzjoni bhal din u jikkontendi li ma kienx wiehed eccessiv sabiex isir il-garr in kwistjoni. Wara li ma waslitx il-konsenja, bdew jistharrgu kemm ma' Hereijgers Benelux Transport li kienu garrew il-konsenja minghand il-fornitur, fejn irrizultalhom li saret il-konsenja fil-Belgju, kif ukoll l-agent taghhom Concorde, sabiex jaraw man-nies taghhom fil-Belgju u jinvestigaw il-kaz. Izda ma nstab xejn fil-warehouse li kien jikkorrispondi mas-CMR number li tawhom. Fil-5 ta' Settembru, 2014, huwa gie nfurmat minn barra li nstab pallet bla marki u bla isem ta' kunsinnatarju jew indirizz fejn kellu jitwassal u peress li dan kien l-uniku pallet li kien nieqes, basar li dan kien l-oggett mitluf. Ghalhekk filwaqt li nforma lil Emanuel Grech da parti tas-socjeta attrici, talab konferma u struzzjonijiet fir-rigward (ara Dok. A a fol. 97 tal-process). Wara li Grech gharaf l-oggett nieqes mir-ritratti mibghuta, nfurmah li kien ser jipprova jara mas-supplier jekk jaccettahx lura, (Dok. B a fol. 98 tal-process), izda kien biss wara xahar li dan infurmah li kienu ser jaccettawh huma stess u konsegwentement taw struzzjonijiet lill-agenti taghhom fir-rigward. Il-pallet in kwistjoni wasal Malta fit-13 ta' Settembru, 2014.

Debono jinsisti li l-pallet ma kellu ebda marki jew numri kif seta' jigi identifikat, meta normalment ikollu CMR number jew marki ohra li jidentifikawh, nuqqas li fil-fehma tieghu kienet tal-fornitur. Jispjega li ladarba il-garr kien ex works, il-packaging hija responsabbilta ta' min ibiegh, u konsegwentement ankè r-responsabbilità li l-pallet ikun immarkat sabiex jigi identifikat l-oggett fih u lil min hu destinat, kien komputu tal-fornitur. Minghajr markar adegwat, ix-xoghol ta' min igorr isir wiehed tassew diffici, jekk mhux impossibli. Isostni li din kienet l-unika raguni l-ghala l-pallet twassal tard lis-socjeta attrici, konsegwenza tan-nuqqas tal-fornitur. Ghalhekk jishaq li B.A.S. ma ghandha ebda tort u lanqas ma ghandha tigi kkundannata thallas xi flus lis-socjeta attrici.

Mill-kontroezami ta' Mario Debono jirrizulta, illi huwa ma rax il-pallet personalment u ma rax jekk kellux marki fuqu, izda huwa hekk kien infurmat u kien hemm dokumentazzjoni f'dan is-sens, dak li x-xhud jirreferi ghailh bhala clean receipt. Huwa kien infurmat f'dan is-sens minn Ray Darmanin tal-Concorde. Izda meta konfrontat b'zewg ritratti esebiti bhala Dok. MC1 u Dok. MC2, ma kienx f'posizzjoni li jikkonferma d-dettalji tal-CMR number jew house bill number, li bih seta' jirrelata l-isticker murija fir-ritratt mal-konsenja li saret, peress li ghalkemm jidhru d-dettalji tas-shipper u tal-consignee, fil-fehma tieghu xorta ma kellux numru car bizzzejjed sabiex jidentifikah. Jispegja wkoll li d-data tal-4 ta' Settembru, 2012, indikata bhala l-loading date hija meta tghabbiet barra minn Malta, filwaqt li l-15 ta' Settembru hija d-data meta kellha ssir il-konsenja. Corneel Geerts Tansport hija l-kumpannija li tqabbdet mill-agent taghha, Concorde, sabiex igorru mill-Olanda ghall-Belgju, imbaghad Concorde gabuh ghall-Malta. Filwaqt li Concorde kienu l-agenti tas-socjeta konvenuta li tqabbdet biex igorru x-xoghol mill-Olanda ghall-Malta.

In tema legali, fil-fehma ta' din il-Qorti, tabilhaqq il-kuntratt bejn il-kontendenti fil-kawza huwa regolat bil-Konvenzjoni dwar the Contract for International Carriage of Goods by Road (minn hawn 'il quddiem imsejha CMR), illum inkorporata fl-Att dwar il-Garr Stradali Internazzjonali ta' Merkanzija (Kap. 486 tal-Ligijiet ta' Malta), li tadotta l-konvenzjoni fl-iskeda taghha. Dana peress li mill-iskambju ta' korrisponenza esebita da parti tas-socjeta konvenuta, fid-diskussjonijiet ghal stima tal-kuntratt ta' garr mitlub mis-socjeta attrici, senjatament dik datata 10 ta' Lulju, 2014, (a fol. 105 tal-process), jinghad bl-aktar mod car li: "Carriage of goods is subject to CMR conditions..."

Jigi osservat illi l-artikolu 3 tal-istess CMR jipprovdi li:-

For the purposes of this Convention the carrier shall be responsible for the acts and omissions of his agents and servants and of any other persons of whose services he makes use for the performance of the carriage, when such agents, servants or other persons are acting within the scope of their employment, as if such acts or omissions were his own.

Mill-provi jirrizulta car li s-socjeta konvenuta B.A.S. Limited, permezz tal-agenti taghha, hadet hsieb il-garr tal-welding set ordnat mis-socjeta attrici, mill-Olanda sa Malta. Huwa principju assodat ukoll fil-gurisprudenza nostrana, li trasportatur jibqa'

responsabbli, indipendentemente mill-fatt li huwa jkun qabbad persuna ohra ghal dak ix-xoghol jew servizz. Fil-fatt fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell tas-27 ta' Gunju, 2014, fl-ismijiet **Middlesea Insurance plc et vs Express Trailers Limited**, inghad:

Kienet is-socjeta konvenuta li ghazlet lil min tqabbad biex igorriha t-trailer bil-bahar sa gol-port ta' Genoa, u hi tassumi r-responsabbilta` ghal dak kollu li s-sub-kuntrattur jaghmel ghan-nom taghha. Debitur ta' obligazzjoni ma jistax jipprova jehles mill-konsegwenzi tal-inadempjenza tieghu billi jwahhal f'xi hadd li qabbad biex jghinu fl-ezekuzzjoni tal-kuntratt. F'dan is-sens hi l-gurisprudenza (ara per ezempju, Farrugia vs Attard deciza minn din il-Qorti, Sede Inferjuri, fit-28 ta' April 1998) u l-kliem tal-istess konvenzjoni (Artikolu 3).

Is-socjeta konvenuta hija l-carrier u hija tibqa hekk responsabbli indipendentemente mill-fatt illi hija tkun qabdet persuna ohra ghal dak ix-xoghol jew servizz. F'dan is-sens huma wkoll is-sentenzi Abela vs S. Mifsud & Sons Ltd deciza mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili fit-23 ta' Ottubru 2001, u Gasan Mamo Insurance Agency Ltd noe vs Sea Malta Co Ltd, deciza minn din il-Qorti, Sede Inferjuri, fis-17 ta' Novembru 2004. F'dan il-kuntest, allura, din il-Qorti tara li l-istess socjeta konvenuta kienet u baqghet responsabbli ghat-tragitt kollu minn Malta lejn l-Ingilterra, inkluz meta t-trailer kien fil-pussess ta' terzi ghall-parti mill-vjagg u, cioe`, sal-port ta' Genoa fl-Italia.

F'dan il-kaz B.A.S. Limited, kienet qabdet l-agent taghha Concorde, biex igorr l-apparat ordnat mis-socjeta attrici. Il-fatt li B.A.S. qabdet lil Concorde, ma jnaqqas xejn mill-obbligi li l-istess B.A.S. kellha mas-socjeta attrici ghall-garr tal-istess apparat. B.A.S. dejjem baqghet responsabbli f'ghajnejn is-socjeta attrici li twettaq dak miftiehem fi zmien xieraq u bid-debita attenzjoni.

Illi r-responsabbilta tat-trasportatur hu regolat b'dispozizzjonijiet appoziti fil-Konvenzjoni CMR. Filwaqt li l-artikolu 17.1 CMR jipprovdi li:-

The carrier shall be responsible for the total or partial loss of the goods and for damage thereto occurring between the time when he takes over the goods and the time of delivery, as well as for any delay in delivery. (sottolinjar mizjud minn din il-Qorti).

Is-socjeta konvenuta ssostni permezz tal-ewwel eccezzjoni taghha illi ma kien hemm ebda dewmien li hija tista tigi tenuta responsabbli ghad-danni. Iz-zewg xhieda mressqa minnha jishqu li ma kien hemm ebda ftehim li l-konsenja ssir fi zmien fiss u li ma kenitx mgħarrfa mis-socjeta attrici dwar l-urgenza li ssir il-konsenja fi zmien fiss, jew bil-konsegwenzi li l-istess socjeta attrici kienet ser tinkorri minhabba d-dewmien. Ghalkemm huwa minnu li da parti tas-socjeta attrici ma nghatat ebda informazzjoni

dwar xi zmien fiss li fih kellha ssir il-konsenja, jirrizulta li meta hija talbet stima kien indikat li din kienet mehtiega b'mod urgenti, u meta l-partijiet qablu fuq il-prezz, fl-istess waqt, il-persuna nkarigata da parti tas-socjeta attrici infurmat lill-impjegat ta' B.A.S. Limited li seta' jmur jigbor l-apparat. Indikazzjoni cara li x-xoghol kellu jitwettaq minnufih. Inoltre, kemm mix-xhieda in kontro-ezami tar-rapprezentanti tas-socjeta attrici, kif ukoll dik tad-direttur tas-socjeta konvenuta, rrizulta wkoll li tragitt bhal dak in kwistjoni, normalment jiehu madwar gimghatejn, li jfisser li l-apparat kellu jasal sal-ahhar ta' Lulju.

L-artikolu 19 tal-konvenzjoni CMR jipprovdi li:

Delay in delivery shall be said to occur when the goods have not been delivered within the agreed time-limit or when, failing an agreed time-limit, the actual duration of the carriage having regard to the circumstances of the case, and in particular, in the case of partial loads, the time required for making up a complete load in the normal way, exceeds the time it would be reasonable to allow a diligent carrier. (sottolinjar mizjud minn din il-Qorti.)

Minn ezami tad-dokumenti esebiti mis-socjeta attrici bhala Dok. CM1 sa CM3, huwa meqjus li hija ragonevolment kienet qeghda tistenna li l-konsenja ssir sal-ahhar ta' Lulju, 2014. Jirrizulta wkoll li t-tieni welding set ordnat mis-socjeta attrici sabiex jissostitwixxi dak in kwistjoni, tramite trasportatur iehor, effettivamente wasal fi zmien tnax-il gurnata wara li saret l-ordni u ferm qabel ma seta' ragonevolment jigi kkonsenjat l-ewwel wiehed! Ladarba l-konsenja da parti tas-socjeta konvenuta setghet ragonevolmente issir fi zmien qasir wara l-5 ta' Settembru, 2014, mhemmx dubju li d-dewmien fil-konsenja tirrizulta debitament ppruvata da parti tas-socjeta attrici.

In kwantu s-socjeta konvenuta tichad ir-responsabbilta ghad-danni peress li ma naqsitx mill-obbligi kutrattwali taghha, kif ukoll permezz tat-tielet eccezzjoni, tishaq li kwalunkwe responsabbilita jekk tirrizulta, ghandha titqies fil-limiti tal-Konvenzjoni CMR, jigi nnutat li fl-artikolu 17.2. tal-istess konvenzjoni jinghad:

2. The carrier shall, however, be relieved of liability if the loss, damage or delay was caused by the wrongful act or neglect of the claimant, by the instructions of the claimant given otherwise than as the result of a wrongful act or neglect on the part of the carrier, by inherent vice of the goods or through circumstances which the carrier could not avoid and the consequences of which he was unable to prevent.

Huwa ritenut li sabiex is-socjeta konvenuta jirnexxielha tehles mir-responsabbilita ghad-dewmien tal-garr tal-apparat in kwistjoni, il-piz tal-prova da parti taghha, ghal tali ezoneru huwa wiehed b'sahhtu li jmur lil hinn mis-sempli nuqqas ta' traskuragni jew uzu normali ta' diligenza. F'dan il-kuntest huwa ritenut opportun li ssir referenza ghas-sentenza ta' din il-Qorti diversament preseduta fl-ismijiet **Thomas Smith Insurance Agency Limited noe vs MD Trucking Limited et tat-18 ta' Frar 2004** fejn gie ritenut li:

Skond il-gurista Jan Ramburg ("The Law of Carriage of Goods: Attempts of Harmonization" - 9E.T.L. 1974), il-bazi ta' responsabbilita' enuncjata fis-CMR mhix eskluza billi dak li ikun agixxa diligentament, izda hemm oneru akbar mixhut fuq it-trasportatur, li jrid jiehu l-mezzi kollha biex jevita kull hsara jew serq. L-awtur S. Zamara ("Carrier Liability" Am. J. of Comp Law 1975) jghid li:

the courts have been reluctant to admit as a defense that the carrier has simply not been negligent. Instead, they place a heavy burden on the carrier to show specifically how the unavoidable circumstance caused the loss.

Il-grad ta' diligenza rikjesta f'kazijiet simili mit-trasportatur hu deskritt hekk mill-awtur Malcolm A. Clarke fil-ktieb "International Carriage of goods by Road: CMR

There is a temptation to exonerate the carrier on this ground, if he has taken all 'reasonable steps' to avoid the event causing loss... This would sit easily with the general duty of exercising reasonable care of cargo, which, it has been suggested will be implied in a contract to carry goods by road. But the defense in article 17 (2) makes no mention of reasonable steps and such steps are probably insufficient. What the carrier must show is more akin to the plea of impossibility of performance of a contract which involves an event which renders the contract not merely more onerous but completely impossible of performance. Writers on the CMR are agreed that the event must be one which literally 'could not' be avoided by the carrier. It need not however, like the concept of force majeure in France, be unforeseeable (sic) although many events will, by the very fact that they are foreseeable, be avoidable by the carrier of whom such a high standard is required.

Hekk ukoll l-awtur David Glass (The Divided Heart of the CMR Convention 14 E.T.L. 1979) iddikjara li:

The carrier cannot hope, simply by showing that ordinary care was taken, to escape liability. He must show that in respect of the particular loss or damage, no failing on his part could have contributed to it. It follows that a high degree of proof is required on his part, normally by proving the actual cause and showing how it arose with no fault on his part.

Id-Deputy General Manager tas-socjeta konvenuta nkarigat jittanta jghid li d-dewmien ma kienx responsabbilita taghhom, izda tal-fornitur li naqas milli jimmarka l-pallet b'mod car li seta jingharaf ta' min kien u fejn kien destinat. Izda mill-kontro-

ezami rrizulta li din l-ispjegazzjoni ma kenitx rizultat ta' verifiki li ghamel personalment, peress li l-pallet huwa ma rahx, izda dan jinghad minnu a bazi ta' dak li ntqal lilu minn Ray Darmanin tal-Concorde, l-agent inkarigat minnu li seta' kellu interess li johrog lilu nnifsu minn sitwazzjoni imbarazzanti. Inoltre' ghalkemm jghid li kienet tezisti dokumentazzjoni illi setghet turi jekk kienx hemm clean receipt fuq dan il-pallet jew le, din id-dokumentazzjoni baqghet ma tressqitx bhala prova, kif lanqas ma tressqet ix-xhieda tal-agent jew ta' diversi nies ohra bhall-burdnar, li raw il-pallet in kwistjoni. Ghalhekk fil-fehma ta' din il-Qorti, s-socjeta' konvenuta ma rnexxilhix tezonera lilha nnifisha permezz ta' provi xierqa li ma kellha ebda htija fid-dewmien tal-konsenja.

Ghandu jinghad ukoll, li ghalkemm is-socjeta' konvenuta tressaq bhala difiza taghha n-nuqqas tal-fornitur li jaghmel il-marki mehtiega dwar l-isem u l-indirizz ta' fejn kellha ssir il-konsenja u l-Konvenzjoni taht l-artikolu 6 telenka d-dettalji mehtiega fuq il-konsenja, daqstant titfa' responsabbilita fuq it-trasportatur li jivverifika l-korrettezza tad-dettalji fuq il-konsenja mal-consignment note (art. 8(1) tal-Konvenzjoni), ezercizzju li mill-provi akkwiziti ma jirrizultax li sar lanqas. Hekk ukoll jidher li kien hemm nuqqas kbir da parti tal-agent tas-socjeta' konvenuta li damet 'il fuq minn xahar biex issib il-konsenja in kwistjoni li rrizultat li kienet mahzuna fil-maggazzin taghha stess! Ghalhekk is-socjeta' konvenuta lanqas ma sehhilha li tipprova li d-dewmien gie kkagunat b'accident li kien imprevedibbli jew inevitabbli.

Fid-dawl tar-rizultanzi u tal-konsiderazzjonijiet hawn maghmula, l-Qorti tasal ghall-konkluzjoni li d-dewmien fil-garr u l-konsenja tal-apparat in kwistjoni kien ikkawzat mis-socjeta' konvenuta permezz tal-agent taghha, minhabba nuqqas t'organizzazzjoni xierqa, apparti li rrizulta wkoll difett serju fl-operazzjonijiet tieghu. Certament ma jistax jinghad li jirrizulta li l-agent kellu organizzazzjoni diligenti jew efficjenti fl-operat tieghu. Lanqas ma jista' jinghad li s-socjeta' konvenuta jew l-agent taghha ha l-prekawzjonijiet kollha mehtiega sabiex jigi evitat id-dewmien in kwistjoni meta damet sabiex irnexxielha tirrintraccja il-konsenja mitlufa. Dan iwassal lill-Qorti ghall-fehma li l-eccezzjonijiet tas-socjeta' konvenuta ma jimmeritawx li jintlaqghu peress li kif inghad qabel, it-trasportatur ghandu jwiegeb ghall-eghmil tal-agent tieghu, inkluz in-

nuqqasijiet fit-twettiq tal-inkarigu lilu moghti, salv dejjem id-dritt ta' rivalsa kontra l-istess agent.

Minbarra li d-dewmien fih innifsu jnissel responsabbilita fuq it-trasportatur u jikkostitwixxi nuqqas fl-adempiment kuntrattwali, jirrizulta ppruvat ukoll li l-istess dewmien ikkawza danni lis-socjeta attrici. Mic-cirkostanzi li rrizultaw mill-atti, din il-Qorti ma ghandha l-ebda dubju li s-socjeta attrici tabilhaqq garrbet danni konsegwenza tad-dewmien, li ghalih ghandha twiegeb is-socjeta konvenuta.

Is-socjeta konvenuta ssostni illi kwalunkwe responsabbilita li tista' tirrizulta ghandha titqies fil-limiti tal-Konvenzjoni. Huwa mifhum li hawnhekk qeghda ssir referenza ghall-artikolu 23 tal-Konvenzjoni CMR li jillimita l-kumpens fil-kaz ta' dewmien ghall-ispejjez tal-garr. Madankollu wiehed irid iqis ukoll l-artikolu 29 tal-istess Konvenzjoni li jipprovdli illi:

The carrier shall not be entitled to avail himself of the provisions of this chapter which exclude or limit his liability or which shift the burden of proof if the damage was caused by his wilful misconduct or by such default on his part as, in accordance with the law of the court or tribunal seized of the case, is considered as equivalent to wilful misconduct.

Il-kwezit li jrid jigi ndirizzat huwa jekk l-agir tas-socjeta konvenuta huwiex wiehed li jekwivali ghal wilful misconduct. Fil-kawza fl-ismijiet **Joseph Bowman noe vs Anthony Mizzi et noe et** deciza minn din il-Qorti diversament preseduta, fl-20 ta' Marzu, 2003, il-Qorti qalet illi:-

mhux kull ordinament guridiku ghandu kuncett ta' "wilful misconduct", u kull stat kien, allura, invita jaddotta kuncett li hu simili ghal dan u li huwa parti tas-sistema guridika tieghu. Il-Qorti ta' Cassazione ta' Franza, b'decizjoni moghtija fit-8 ta' Jannar, 1974, osservat li, fil-kuntest tas-sistema franciza, dik il-frazi ghandha tirreferi ghal negligenza grassa (faute lourde), u sabet lid-driver hati ta' din it-tip ta' negligenza meta baqa' diehel fuq wara ta' trailer iehor, li kien qed isuq quddiemu fl-istess lane bhal tieghu. F'kazijiet ohra, il-Qorti ta' Appell ta' Parigi, f'decizjoni moghtija fis-17 ta' Frar, 1973, osservat li kien hemm negligenza kbira meta d-driver ha wisq tul ta' zmien biex jaghmel il-vjagg, halla l-merkanzija mhux adegwatament moghtija waqt li kien niezel is-silg, u rrifjuta li jaghmel konsenja bejn is-26 ta' Dicembru u t-3 ta' Jannar. Din il-Qorti tikkondividi dan it-tagħlim u tekwepara 'wilful misconduct' ma negligenza grassa.

Hekk ukoll il-Qorti tal-Appell (Sede Inferjuri) fil-kawza fl-ismijiet **Atlas Insurance Agency Limited nomine vs Express Trailers Limited**, deciza fit-18 ta' Mejju 2005 qalet illi:

anke fis-sistema legali Malti dan il-kuncett tal-gross negligence jew faute lourde mhux aljen ghalina, u allura fejn jokkorri dan, konsimilment ghas-sistema franciza, fil-kaz in specje, u fejn jokkorri, jista' jigi adoperat b'ekwivalenza ghal 'dolo' jew 'wilful misconduct'.

Filwaqt li l-Qorti tal-Appell fis-sentenza citata qabel fl-ismijiet **Middlesea Insurance plc et vs Express Trailers Limited**, inghad ukoll:

Fil-kuntest ta' din il-konvenzjoni partikolari, il-kuncett ta' "wilfull misconduct" u t-tifsira taghha fil-kuntest Malti, giet mistharga dettaljatament minn din il-Qorti fil-kawza *Bowman noe vs Mizzi noe et*, deciza fit-28 ta' Novembru 2008. F'dik is-sentenza hemm studju twil u interessanti ta' dan il-kuncett, li ghalih din il-Qorti taghmel ampia referenza. Il-konkluzjoni tal-istudju li ghamlet din il-Qorti f'dik il-kawza huwa migbur fil-paragrafu 27 li jghid hekk:

27. Fid-dawl ta' dak li ntqal sa issa, din il-Qorti jidhrilha li l-kuncett ta' wilful misconduct jimplika konsapevolezza ta' ghemil hazin li jmur oltre minn semplici negligenza jew anke minn negligenza grassa. Fil-fehma tal-Qorti jkun hemm "misconduct" meta persuna taghmel, jew tonqos li taghmel, xi haga, bi ksur ta' xi dmir impost fuqha bil-ligi, jew bi ksur ta' xi dmir derivanti minn kuntratt maghmul skond il-ligi, billi, fis-sens tal-Artikolu 992 tal-Kodici Civili, tali kuntratt ghandu s-sahha ta' ligi ghal partijiet kontraenti.

Biex "misconduct" bhal din tkun tista' tikkwalifika bhala "wilful" evidentement huwa rikjest l-element soggettiv, u cioe` l-konsapevolezza mil-volonta` tal-persuna li tkun qieghda hekk tagixxi. Ghalhekk fil-hsieb ta' din il-Qorti, il-frazi "wilful misconduct" tirreferi ghal "(1) meta persuna taghmel, jew tonqos li taghmel, xi haga, b'gharfien shih li hija qieghda malizjozament tikser xi dmir impost fuqha bil-ligi, jew "(2) meta persuna tagixxi "recklessly" jigifieri bla ebda kont ta' xejn, izda bil-konsapevolezza li dak l-agir taghha x'aktarx jista' jikkawza hsara, izda hija ma jimportahix jekk dik il-hsara ssirx jew le. F'dan il-kaz din il-persuna tkun fi stat ta' malafede ghax hija tkun konxja li qieghda tiehu riskju li r-raguni tiddettalha li hija m'ghandhiex tieghu. Huwa proprju f'dan is-sinifikat li l-frazi "wilful misconduct" li tissemma' fil-Konvenzjoni tas-CMR ghandha tigi interpretata.

Hija allura, din l-interpretazzjoni li trid tinghata lill-kuncett ta' "wilfull misconduct" li jinsab fic-CMR Convention.

Hekk ukoll f'dan il-kaz meta tapplika il-kuncetti hawn fuq enuncjati ghall-fatti tal-kaz, issib li s-socjeta konvenuta agixxiet recklessly fis-sens kif fuq inghad. Dan jinghad ukoll peress li minkejja li ex admissis kien biss fl-ahhar ta' Lulju 2014, li kienet mgħarrfa bil-konsegwenzi li kienet qeghda rinfaccata bihom is-socjetà attrici

minhabba d-dewmien, it-tfittxija ghal dan il-*welding set* gie prokrastinat ghal hames gimghat shah. U dan fl-istadju meta kienet ben konsapevoli tar-riskji u d-danni li s-socjeta attrici kienet esposta ghalihom. Konsegwentement ma timmeritax illi tapprofitta ruhha mil-limitazzjoni tar-responsabbilita li jaghti l-artikolu 23 tal-Konvenzjoni.

Kuntrarjament ghal dak li jinghad mis-socjeta kovnenuta fin-nota taghha, imiss ghalhekk li tigi ttrattata l-kwantifikazzjoni tad-danni subiti mis-socjeta attrici. Fil-prospett ipprezentat mis-socjeta attrici (Dok. JPD1 a fol. 83 tal-process) jinghad li hija qeghda tippretendi s-somma ta' €15,944.08, din is-somma tinsab korraborata bil-kopji tal-pagamenti maghmula, kif ukoll dokumenti ohra.

Madankollu din il-Qorti ma taqbilx ma' dawn il-pretensjonijiet fuq zewg binarji: l-ewwel nett f'din is-somma hemm inkluza kemm l-import tal-ewwel welder li kellu jigi kkonsenjat mis-socjeta konvenuta, kif ukoll l-import tat-tieni welder li effettivament gie kkonsenjat lis-socjeta attrici u li tieghu hija thallset mill-klijent taghha, salv dak li ser jinghad aktar 'il quddiem. Huwa ghalhekk ritenut li ghandu jitnaqqas l-import ta' €6,443.90 rapprezentanti l-prezz tat-tieni welder, peress li s-socjeta attrici rrikavat l-import tieghu minghand il-klijent taghha. Kif wara kollox tikkoncedi s-socjeta attrici fin-nota ta' sottomissjonijiet taghha.

It-tieni partita li din il-Qorti ma taqbilx maghha hija l-penali li s-socjeta attrici hallset lil Cassar Ship Repair Limited, dana peress li filwaqt li dawn il-partijiet kellhom kuntratt tat-8 ta' Lulju, 2014, li kien jorbothom b'obbligi ben definiti u cari, nkluz il-hlas ta' penali f'kaz ta' dewmien fil-konsenja, is-socjeta konvenuta ma kenitx parti minn dak il-ftehim li kien inter res alios acta ghaliha u ghalhekk ma ghandu jkollu ebda effett fil-konfront taghha li ma kenitx parti f'dak il-kuntratt. Dan qieghed jinghad b'rispett ghall-principji illi jinstiltu kemm mill-artikolu 992(1) tal-Kodici Civili, (il-kuntratti maghmula skond il-ligi ghandhom is-sahha ta' ligi ghal dawk li jkunu ghamluhom); kif ukoll mill-artikolu 1001 (il-kuntratti ghandhom effett bejn il-partijiet li jikkuntrattaw biss, u ma jistghux ikunu ta' hsara jew ta' gid ghal haddiehor, hlief fil-kazijiet li tghid il-ligi). Kien ikun ghaqli ghas-socjeta attrici li jekk kemm-il darba hija dahlet fi ftehim simili, li tadotta l-istess mizuri mas-socjeta konvenuta fil-ftehim maghha, sabiex tassigura l-

interess taghha wkoll li tikkonsenja l-apparat fi zmien determinat. Fin-nuqqas huwa ritenut li s-socjeta attrici ma tistax timponi din il-penali ta' 475 fuq is-socjeta konvenuta.

Min-naha l-oħra din il-Qorti taqbel li s-socjeta konvenuta ghandha twiegeb kemm ghad-danni li nkorriet is-socjeta attrici konsistenti fl-ispejjez tal-kiri ta' welder li uzat Cassar Ship Repair sakemm wasal l-apparat ordnat minnha, kif ukoll il-hlas magħmul favur it-tieni trasportatur. Għalhekk fil-fehma ta' din il-Qorti, s-socjeta konvenuta ghandha thallas lis-socjetà attrici s-somma ta' €9,025.18 bhala danni. B'dan illi wara li jsir l-imsemmi hlas, is-socjeta attrici ghandha tikkonsenja l-istess welder lis-socjeta konvenuta, altrimenti jekk dan il-welder eventwalment jinbiegh, is-socjeta attrici tkun ghamlet arrikiment indebitu a skapitu tas-socjeta konvenuta.

Decide

Għaldaqstant il-Qorti taqta' u tiddeciedi billi filwaqt illi tichad l-eccezzjonijiet tas-socjetà konvenuta, tilqa' it-talbiet tas-socjeta attrici billi tiddikjara s-socjeta B.A.S Limited responsabbli ghad-danni sofferti, peress li naqset milli twettaq l-obbligi kontrattwali taghha b'mod xieraq li wassal ghad-dewmien u dan bi hsara lis-socjeta attrici; tillikwida d-danni fis-somma ta' disat elef u hamsa u ghoxrin euro u tmintax-il centezmu (€9,025.18); tikkundanna lis-socjeta B.A.S Limited thallas lis-socjeta attrici s-somma ta' disat elef u hamsa u ghoxrin euro u tmintax-il centezmu (€9,025.18), flimkien mal-imghax legali dekorribbli mill-15 ta' Mejju, 2015, sal-pagament effettiv. B'dan illi wara li jsir l-imsemmi hlas, is-socjeta attrici ghandha tikkonsenja l-istess welder li jinsab magazzinat ghandha, lis-socjeta konvenuta. Spejjez tal-kawza ghandhom jithallsu mis-socjeta konvenuta.

Onor. Mark Chetcuti LL.D.

Imhalef

Anne Xuereb

Deputat Registratur